

Кизенко Василь,

*к. п. н., старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України, Україна*

ДЕЯКІ ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВАРІАТИВНОГО КОМПОНЕНТА ЗМІСТУ ОСВІТИ У ЧЕТВЕРТОМУ КЛАСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У чотирирічній початковій школі, зважаючи на пріоритетність виховної та загальноорозвивальної мети, найважливішим є оволодіння учнями базовими загальнонавчальними вміннями і навичками. Однак, слід зважати на вікові мікроперіоди: діти шести-семирічного віку (1-2 класи) і восьми-десятирічного віку (3-4 класи). Отже, за реалізації варіативного компонента змісту освіти необхідно враховувати особливості їхнього фізичного й психічного розвитку, що має бути пріоритетним в організаційному, змістовому й методичному забезпеченні навчально-виховного процесу [3, с. 4].

Пріоритет варіативного компонента змісту освіти - факультативи, індивідуальні заняття та консультації. Поняття факультативи, факультативна форма навчання і факультативне навчання розглядаємо як синоніми, що означають спеціальну форму навчання і виховання.

Науковці вважають, що варіативна частина Базового навчального плану, яка передбачає навчальні години для реалізації шкільного освітнього компонента, може формуватися кожним загальноосвітнім навчальним закладом самостійно - на основі врахування спрямованості пізнавальних інтересів, освітніх запитів, життєвих планів, індивідуальних особливостей її учнів та можливостей педагогічного колективу. Це слугує створенню реальних умов для повноцінного розвитку кожної особистості школяра. Загалом, дидактичне наповнення варіативного компонента змісту освіти (технологічність його)

визначає «обличчя» кожного загальноосвітнього навчального закладу [1, с. 117-124; 2, с. 3].

Мета статті - зацентувати увагу на технологічних аспектах реалізації варіативного компонента змісту освіти в 4-му класі початкової школи. Факультативний курс - навчальний матеріал певного обсягу і структурно завершеного змісту, що факультативно вивчається протягом певного часу. Допускаємо, що термін «факультативний курс» і «факультатив» можуть уживатися як синоніми в контексті, де йдеться про конкретні курси певного змісту. Під факультативним курсом розуміємо навчальний курс, зміст якого безпосередньо не пов'язаний із загально-обов'язковим навчальним змістом і який обирається учнем для розширення свого світогляду, залучення до нових сфер знання і людської діяльності.

Пріоритетність функцій варіативного компонента змісту освіти (забезпечення індивідуальної орієнтованості змісту освіти, забезпечення всебічності розвитку особистості, корекційно-адаптивна функція, особистісно-розвивальна функція) зумовлюється: 1) освітніми цілями кожного ступеня навчання, 2) особливостями учнівського контингенту конкретного загальноосвітнього навчального закладу. Так, у початковій школі має гнучко коригуватися навчальне навантаження, щоб школярі краще адаптувалися до умов класно-урочної системи. За потреби більше уваги педагоги можуть приділяти логіко-операційній складовій змісту початкової освіти, що розвиватиме логічне мислення, уяву, інтелектуальні й самоорганізаційні вміння.

Наявність у загальноосвітньому навчальному закладі багатьох короткотермінових (5-7 год) факультативних курсів, на нашу думку, забезпечить сприятливі умови для визначення пізнавальних інтересів та здібностей учнів. Протягом навчального року вони відвідають три-чотири факультативи і зорієнтуються у своєму виборі. У наступні роки учні вже цілеспрямоване розвиватимуть свої інтереси, що є важливою аксіологічною умовою.

Для впровадження короткотермінових факультативних курсів, що є технологічно динамічними, потрібно: а) формувати тупи учнів для занять безвідносно до класних колективів на основі попередню! спеціальної діагностики індивідуальних нахилів та інтересів школярів; б) задіювати принципово нові педагогічні технології факультативних занять, що допоможуть ефективніше використовувати кіно- і відеофільми, аудіо- та відеозагши циклів екскурсій, пакетів програм для персональних комп'ютерів тощо як складових цих технологій; в) створити необхідну навчально-матеріальну базу, розробити навчальні посібники для учнів і методичні рекомендації для вчителів. Пріоритет початкової школи - загальний розвиток дитини, оволодіння загальнонавчальними вміннями і навичками, виховання культури поведінки [2, с. 3]. Наш досвід показав, що зацікавлення учнів факультативним курсом «Тобі, Хлопчику!» з часом зростала: на першому етапі організації занять група владалася з 10 хлопчиків, а при комплектуванні наступної групи виявили

бажання прослухати курс уже 25 школярів. Водночас, п'ятеро з них виявили бажання відвідувати факультатив повторно.

Кожне заняття за формами і методами проведення відрізнялося від попереднього. Так, опрацюовуючи тему «Твоє призначення у житті», хлопчики грали у цікаву гру. Вони уявляли себе справжніми лицарями. Фантазія не мала меж. Розповідь про уявне поєднувалася з виразним читанням літературних текстів тощо.

Школа 1-го ступеня покликана забезпечити становлення особистості дитини, цілеспрямований вияв і розвиток здібностей її, формування уміння і бажання вчитися; створити умови для її самовираження в різних видах діяльності, морально-етичного і естетичного розвитку, оволодіння основами особистої гігієни та здорового способу життя тощо.

Факультативні курси передбачають добровільне об'єднання учнів за інтересами. І тільки від розуміння педагогічним колективом завдань і функцій факультативів, неформального проведення їх, застосування адекватних технологій залежатиме ефективність цієї форми навчання школярів.

Список використаних джерел:

1. Мальований Ю. І. Управлінсько-дидактичні засади формування і реалізації шкільного освітнього компонента [Текст] / Ю. І. Мальований, В. І. Кизенко // Освіта і управління. 1999. - Т. 3. - № 3. - С. 131-136.
2. Савченко О. Я. Від управління школою до управління навчанням і розвитком кожного учня [Текст] / О. Я. Савченко // Педагогічна газета. - 2000. - верес. (№ 9). - С. 3.
3. Савченко О. Я. Зміст шкільної освіти на рубежі століть [Текст] / О. Я. Савченко // Освіта України. - 2000. - 12 квіт. (№ 15). - С. 4.